

Schakels die bruggen slaan: participatie in Welzijnsschakels

“De kracht van die mensen is dat ze strijd willen leveren tegen armoede. Dat is de vertrekpositie van de vrijwilligers. Solidariteit als beleving is heel belangrijk.”

Vanuit hun drijfveer om armoede en uitsluiting te bestrijden, hebben vrijwilligers van Welzijnsschakels veel contacten met mensen in armoede: tijdens een huisbezoek, in een tweedehandswinkel, bij de voedselbedeling, op een gespreksavond, tijdens een uitstap of gewoon aan tafel bij een kop koffie in een ontmoetingsruimte...

De **ontmoeting** staat centraal bij deze activiteiten: we willen mensen beter leren kennen en niet blijven hangen bij de eerste indruk, de verschillen, de vooroordelen. We willen de ander echt ontmoeten en ook verder gaan dan de concrete nood of vraag tot hulpverlening.

“Je hoort steeds verschillen benoemen, maar je kan ook vertrekken vanuit gelijkenissen. Iedereen zit daar een stuk voor zichzelf, ook de vrijwilligers. Ze willen vriendschap, erkenning, zingeving... noem maar op. Mensen moeten dat beseffen, anders kun je niet tot een gelijkwaardige relatie komen, tot een geven en krijgen. Als mensen willen geven, moeten ze ook erkennen dat ze willen krijgen. Dat is fundamenteel.”

Als we de tijd nemen om naar mensen in armoede te luisteren, leren we hun noden en problemen kennen vanuit een **levensgeschiedenis**, soms over generaties heen. Als we hun levensgeschiedenis naast die van iemand zonder armoede-ervaring plaatsen, zien we hoe diep de kloof is tussen deze leefwerelden.

“Langs twee kanten kennen we elkaars leefwereld niet. We hebben door het contact recht om elkaars

leefwereld te leren kennen. Elkaar leren kennen, dat is waar het op aan komt. Hulpverlening heeft een opdracht, ook in het gesprek. Maar een gesprek dat we voeren om elkaar te leren kennen, heeft geen opdracht.”

Mensen zonder armoede-ervaring ontdekken dat de **evidenties** van waaruit ze leven niet voor iedereen opgaan. School lopen, werk hebben, goed wonen, je gezondheid verzorgen, ontspanning, heel wat zaken die voor hen vanzelfsprekend zijn – zonder afbreuk te doen aan de inspanningen die daarmee gepaard gaan – blijken voor mensen in armoede veel moeilijker te realiseren. Vaak moeten zij daarvoor een beroep doen op een veelheid van instanties en instellingen. Door die afhankelijkheid verliezen ze vaak de greep op hun eigen leven, en dat knaagt nog meer aan hun zelfbeeld.

“Armoede heeft een gewicht: het financiële, maar ook het schuldgevoel en de schaamte. Dat schuldgevoel weegt zwaar. Er zijn dingen misgelopen, het is belangrijk om te zien of je daar een aandeel in hebt of niet, en dat te aanvaarden. Afkeuring door anderen versterkt je schuldgevoel en maakt het zwaarder. Mensen in armoede leren zich aan te passen aan de hulpverleners, zij hebben hun goedkeuring nodig. Mensen dragen een masker, en mogen zichzelf niet zijn. Pas als je jezelf mag zijn, kan je weer groeien en als mens vooruit komen. Het gewicht wordt dan minder zwaar.”

Als vrijwilliger delen we in dat gevoel van **machteloosheid**, van geen greep krijgen op de situatie. We leren inzien dat voor heel wat problemen geen snelle oplossingen zijn, en dat ‘onze’ oplossingen zelden of nooit mensen echt uit armoede halen. Wat overblijft is onze **aanwezigheid**, waarin we meer proberen te begrijpen dan op te lossen. Mensen in armoede kunnen ons veel leren over hoe onze samenleving in elkaar zit en mensen uitsluit. Dit in-

zicht maakt ons meestal bewust van onze vooroordelen, waardoor ze grotendeels van ons afvallen.

“Vrijwilligers zijn zich niet altijd bewust van hun vooroordelen en hoe hun opmerkingen overkomen bij mensen in armoede. Het is nodig dat mensen in armoede hen een spiegel voorhouden. Vrijwilligers moeten leren naar zichzelf te kijken.”

“Voor mij was de ervaring van een vrijwilliger die op huisbezoek kwam en echt naar me luisterde en me het gevoel gaf echt in me te geloven, heel belangrijk. Ik ben stilletjes begonnen groeien.”

‘Kennen’ verdrijft vooroordelen, dat geldt evenzeer voor wie in armoede leeft. Ook arme mensen zitten met een pak denkbeelden over de leefwereld van ‘de middenklassers’. Dit wederzijdse onbegrip - of het niet kennen van elkaars leefwereld - draagt er zeker niet toe bij om de kloof te overbruggen.

“Ik houd niet van het woord ‘participatie’: alles draait rond meetellen. Mensen in armoede hebben het gevoel niet mee te tellen, we voelen ons uitgesloten, niet goed genoeg, we hebben een laag zelfbeeld. Daarbij kijken we voortdurend naar ‘de andere kant’ en denken dat jullie alles kunnen, alles hebben. Het is een verkeerd beeld, omdat we die wereld niet kennen.”

Daarom is het belangrijk dat we in de ontmoeting zoeken naar wat ons - over de kloof heen -toch verbindt. Die **verbinding** kunnen we putten uit het delen van levenservaringen. Het gaat er dan niet om die levenservaringen te gebruiken om goede raad te geven of als voorbeeld te stellen. Wel om ze te delen met elkaar, ze naast elkaar te leggen en er wederzijds het waardevolle in te (h)erkennen. Zo ontdekken we bij onszelf en bij elkaar kwetsuren die soms heel verschillend en soms heel herkenbaar zijn.

Maar naast de kwetsuren willen we vooral oog hebben voor de **krachten** in de ander en in onszelf, krachten die ons vooruithelpen in ons leven. Het is dan aan ieder van ons om uit het delen van die ervaringen te leren en te groeien als mens, wellicht op verschillende terreinen.

“Vrijwilligers kunnen model staan voor dingen die we niet geleerd hebben, bijvoorbeeld vertrouwen hebben, vriendelijk zijn... Zonder dat jullie iets zeggen, zonder te zeggen hoe we het moeten doen, leren we veel van jullie. Als we eerst zelf vertrouwen krijgen, kunnen we ook gaan vertrouwen.

Als jullie laten blijken ook al eens problemen te hebben, neem je ons in vertrouwen. We voelen iets van gelijkwaardigheid. Ik ben opgegroeid in alle negativiteit. Ik heb nooit iets positiefs gezien. Ik leer positieve dingen zien door jullie. We hebben nooit keuzes gehad. Dus kunnen we ze ook niet maken. We moeten dat leren. Daarom is het belangrijk dat je ons vraagt: wat denk je erover? Wat zou je willen (kiezen)?”

“Je mag niet te veel verwachten. Het gaat met kleine stapjes! Je moeten tegen jezelf zeggen: ik ga als vriend en ik verwacht niets.”

Maar we maken, al of niet in groep, ook tijd en ruimte om elkaars **talenten** en interesses te ontdekken, om ze te delen en in te zetten in wat we samen willen doen in onze Welzijnsschakel. Het kan gaan om heel verschillende activiteiten: DJ spelen op de bingo, mensen thuis uitnodigen voor een uitstap, de bonnetjes voor de maaltijd ophalen, het tekort aan sociale woningen aanklagen, samen een recept zoeken voor het koken, uitleggen aan de leerkracht dat het wegblijven van ouders op een oudercontact geen gebrek aan interesse betekent, mee kaarten, met iemand naar de lokale werkwinkel gaan, een huisbezoek doen.

Als we naar mensen luisteren, leren we hun verwachtingen wel kennen. Belangrijk is dat onze activiteiten inspelen op hun interesses, en dat ze ruimte bieden om er actief aan deel te nemen. Zo bieden we kansen om ieders talenten in te zetten.

“We moeten ons steeds de vraag stellen wat onze aanwezigheid kan betekenen voor de eigenwaarde van mensen. Alles wat bijdraagt tot het afhankelijk maken van mensen heeft weinig betekenis. Mensen willen content zijn met hun eigen overwinning. Want participatie is uiteindelijk: voor jezelf kunnen opkomen in de maatschappij.”